

ISSN 2335-0121

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА VIII

БРОЈ 8

БЕОГРАД

2020

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА VIII

БРОЈ 8

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR VIII

VOLUME 8

Accepted on December 24th 2018, at the 10th meeting of the SASA
Department of Language and Literature

Editor-in-chief
academician
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2020

ISSN 2335-0121

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА VIII

БРОЈ 8

Примљено на X скупу Одељења језика и књижевности
од 24. децембра 2019. године

Уредник
академик
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2020

© Српска академија наука и уметности, 2020

Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области наука и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године. Од октобра 2011. године уредник Трибине је академик Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.

Годишњак *Трибина Библиотеке САНУ* покренут је 2013. године. У првом броју донет је целовит преглед приказаних књига у Салону САНУ од 1991. до јуна 2011. године, а потом, у хронолошком низу, текстови казани на Трибини од новембра 2011. до краја 2012. године. У другом броју штампани су текстови са Трибине из 2013. године. У трећем броју објављени су текстови са Трибине из 2014. године. У четвртом броју су текстови са Трибине из 2015. године. У петом броју су текстови са Трибине из 2016. године. У шестом броју су текстови са Трибине из 2017. године. У седмом броју су текстови са Трибине из 2018. године. У осмом броју су текстови са Трибине из 2019. године.

Прилози се објављују без измена. Дати су наслови где их није било на саопштењима.

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ
5. II 2019 – 24. XII 2019.

Уредник
академик Миро Вуксановић

Стручне сараднице
Биљана Јоцић
Стасја Церовић

САДРЖАЈ

<i>Дело Иве Андрића : зборник радова / уредник Миро Вуксановић . . .</i>	11
<i>Етно-села и сеоске амбијенталне целине у Републици Србији и Републици Српској : зборник радова са научној скупи одржаној 11. априла 2017. године / уредник Драган Шкорић . . .</i>	29
<i>Водоснабдевање становника брдско-јланинских предела / уредник Драган Шкорић . . . . .</i>	29
<i>Изабрана дела Мирона Флашара (у три тома) / приредили Александар Лома, Војислав Јелић, Ненад Ристић . . . . .</i>	45
<i>Стојан Новаковић : поводом сто седмдесет и пет година од рођења : научни скупи са међународним учешћем одржан у Српској академији наука и уметности, 1. и 2. новембра 2017. године / уредници Михаило Војводић, Александар Косић . . . . .</i>	59
<i>Топонимија Жупе тивске / Мара Тијанић-Вујовић ; главни уредник Александар Лома . . . . .</i>	75
<i>Ономастолошки прилози 24 / главни уредник Александар Лома . .</i>	75
<i>Ка бољој демографској будућности Србије / уредници Владимир С. Косић, Славица Ђукић Дејановић, Мирјана Рашевић . . . . .</i>	89
<i>Превенција у функцији заштите здравља у Републици Србији / уредник Љубиша Ракић . . . . .</i>	103
<i>Маја шексиа / Слободан Грубачић . . . . .</i>	107

<i>100 мојих њорѡреѡа / Маѡија Бећковић. . . . .</i>	119
<i>Дан Библиоѡеке САНУ ѡсвећен Свѡѡм Сави ѡводом осам векова самосѡјалности Срѡске ѡправославне цркве . . . . .</i>	151
<i>Економска криза : ѡрекло и исходи / уредник Часлав Оѡић . . . . .</i>	171
<i>Scala paradisi : академику Димѡѡрију Боѡдановићу у сѡомен : 1986–2016 / уредници Анаѡолиј Аркадијевић Турилов, Таѡѡјана Субоѡѡин-Голубовић, Ирена Шѡадијер, Наѡѡаша Драѡин, Дуѡица Грбић и Каѡѡарина Мано-Зиси . . . . .</i>	185
<i>Језик као заѡис кулѡуре у еѡнолошкој и линѡвистѡичкој анализи на релацији Србија – Македонија. Том 1 = Јазикот како запис на културата во етнолошката и лингвистичка анализа на релација Србија – Македонија. Том 1 / ѡлвини уредници Предраѡ Пѡѡер, Марјан Марковић ; уредници ѡрвоѡ ѡома Сѡѡанислав Сѡѡанковић, Веселинка Лаброска . . . . .</i>	201
<i>Обновљиво кориѡћење ѡприродних ресурса у сеоским ѡдручјима Србије : зборник радова / уредник Драѡан Шкорѡић . . . . .</i>	221
<i>Очување, заѡѡѡѡѡа и ѡерсѡекѡѡиве ромскоѡ језика у Србији : зборник радова са научноѡ скуѡа одржаноѡ 20–21. окѡѡбра 2016. / уредници Тибор Варади, Биљана Сикимѡић . . . . .</i>	233
<i>Роми Србије у XXI веку / уредник Тибор Варади . . . . .</i>	233
<i>Права националних мањина у усѡавноѡправном сисѡѡему Реѡублике Србије : зборник радова са Окруѡлоѡ сѡѡола одржаноѡ 27. новембра 2017. / уредник Тибор Варади. . . . .</i>	233
<i>Понешѡѡо о Ђоѡићу / Свѡѡозар Кољевић ; ѡприредио Боѡдан Ракић. . . . .</i>	247
<i>Дело Милоша Црњанскоѡ : (радови са округлоѡ сѡѡола, 12. IX 2018) / уредник Миро Вуксановић . . . . .</i>	247
<i>Срѡска књижевности данас : (зборник радова са округлих сѡѡола 2014–2017) / уредник Миро Вуксановић . . . . .</i>	247
<i>Грађа о срѡскохрваѡѡским односима и Србима у Хрваѡској : (1848–1914) / Василије Ђ. Кресѡѡић ; уредник Михаѡло Војводић . . . . .</i>	273

<i>Караџић : листи за српски народни животи, обичаје и предање / издавач и уредник Тихомир Р. Борђевић (1899–1903). – Фотиографско изд. / приређивачи Александар Никезић, Данијела Појовић Николић . . . . .</i>	289
<i>Академик Михаило Гавриловић : историјар, архивист и дипломата / [аутор изложбе и приређивач каталога Миљана Борђевић] . . . . .</i>	289
<i>XXXI међународна конференција о микроелектроници : зборник радова : Ниш, Србија 16–18. септембар 2019. / уредник Нинослав Стојадиновић . . . . .</i>	289
<i>Михаило Пејровић Алас : животи, дело, време : поводом 150 година од рођења / уредници Стеван Пилиповић, Градимир В. Миловановић, Жарко Мијајловић . . . . .</i>	307
<i>Mihailo Petrović Alas : life, work, times : on the occasion of the 150th anniversary of his birth / editors Stevan Pilipović, Gradimir V. Milovanović, Žarko Mijajlović ; English translation Tatjana Čosović ... [et al.] . . . . .</i>	307
<i>Михаило Пејровић Алас : научни скупи са међународним учешћем одржан у САНУ 2–3. октобра 2018. : поводом сто педесет година од рођења / [уредници Градимир Миловановић, Стеван Пилиповић, Жарко Мијајловић] . . . . .</i>	307
<i>Академске беседе. Књ. 2 / уредник Миро Вуксановић . . . . .</i>	323
<i>Присутна предавања дописних чланова. Књ. 1 / уредник Миро Вуксановић . . . . .</i>	323
<i>Библиографије чланова САНУ. Књ. 1 / уредник Миро Вуксановић. . . . .</i>	323
<i>Књига о ирину / Зоран В. Појовић, Оливера Појовић . . . . .</i>	335
<i>Именик аутора, уредника и говорника . . . . .</i>	351

Превенција у функцији заштите здравља у Републици Србији /
уредник Љубиша Ракић. – Београд : САНУ, 2019

Говорили: академик Љубиша Ракић
проф. др Радан Џодић
проф. др Татјана Пекмезовић
доц. др Верица Јовановић

У Београду, уторак 21. мај 2019. у 13 часова

БОЉЕ СПРЕЧИТИ НЕГО ЛЕЧИТИ

Поштовани часници, академици и сви присутни у Свечаној сали САНУ, још једном, и то 146. пут у последњих осам година, отварам нашу данашњу Трибину, која је увек посвећена новим издањима Српске академије и њених чланова, која је увек са књигом у средишту, са жељом да тако и остане. А остаће, јер све што је смишљено и објављено није живо ако није прочитано и протумачено.

Врло често, у научним, истраживачким и стручним радовима, на скуповима и у зборницама са скупова, слушамо и читамо опширне наслове, јер је очигледна намера да се одмах, што потпуније и прецизније укаже на појаве, проблеме, сметње, решења, могућности, путеве и начине којима се долази до чињеница и закључака од опште користи.

Такви приступи су постали међународни обичаји. Притом се користе именице различитог порекла с намером да се лакше и боље могу разумети у што више земаља. У основи су класични језици. У обради и новим облицима научног и стручног изражавања главни је утицај

садашњег планетарног језика. То је природно – за све области природних и математичких наука. Оне стварају поредак светског споразумевања. Сваки допринос таквом споразумевању је драгоцен. То се види у зборнику радова који данас приказујемо.

Некад смо, поучени својим искуством, неуки и једнојезични, сажимајући налазе у изреку, у пословицу, за лако памћење и свакодневне поуке, за све прилике, говорили „Боље спречити него лечити“, као што и данас кажу традиционалисти, у књижевности нарочито, а наука то исто назива на нов начин да би се видела основна намера, поступак и научни резултат. А да ли ћемо казати изреку, пословицу или научну дефиницију није важније од чувања здравља, нити може да буде. Важно је да здравље сачувамо.

О томе је реч у књизи о којој ће говорити њен уредник академик Љубиша Ракић, професор Радан Џодић, професорица Татјана Пекмезовић и докторица Верица Јовановић из Института „Батут“.

(Реч уредника Трибине)

М. В.

Татјана Пекмезовић

КОНЦЕПТ ПРЕВЕНЦИЈЕ: ОД НАУКЕ ДО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ

У суштини човекове личности, независно од временске епохе, статуса, образовања, лежи јединствена жеља да се живот проживи у здрављу и задовољству. Такође, већина људи као врхунски егзистенцијални квалитет издваја здравље и спремна је да се бори за његово очување и унапређење, а исто тако и успостављање нарушеног здравља.

Превенција у најширем смислу представља било који покушај интервенције или прекида уобичајене секвенце у развоју болести, укључујући како мере које спречавају појаву болести, тако и оне које заустављају или успоравају њено напредовање, а најсавременије дефиниције наглашавају и смањење оптерећења популације болешћу. Концепт превенције је најбоље дефинисан у контексту њених нивоа. Тродимензионална парадигма примарне, секундарне и терцијарне превенције је од средине 60-их година прошлог века, усвојена у многим областима медицине и друштвених наука, а последњих деценија значајно место заузимају примордијална и кветернерна превенција. Примордијална превенција је данас фокусирана на аспекте друштве-

не организације који су усмерени на измену услова који генеришу и структурирају неједнаку дистрибуцију изложености, осетљивости и фактора који су штетни за здравље популације, а кватернерна превенција представља скуп мера којим се митигирају или избегавају последице прекомерне употребе лекова или других медицинских интервенција.

Разматрање превенције није могуће без сагледавања детерминанти здравља, које обухватају факторе за које је утврђено да имају најзначајнији утицај на здравље, делују заједно и утичу на расподелу здравља и болести, и на нивоу популације и на појединачним нивоима.

На појединце утичу фактори који делују у свим фазама живота, а ризик од развоја хроничних незаразних болести, које су данас водећи узроци превремене смртности, акумулира се са годинама. Целоживотни приступ превенцији узима у обзир такав интерактивни и кумулативни утицај друштвених и биолошких фактора током живота, нарочито оних током најранијег животног доба, који предиспонирају особу за ХНБ у старијем узрасту. Концепт целоживотног приступа превенцији пружа могућност превенције и контроле болести у кључним фазама живота, од преконцепције преко трудноће, периода одојчета, детињства и адолесценције, до адултног доба. Полазна идеја овог концепта је везана за идентификацију високоризичног фенотипа и маркера ризика у најранијем животног добу, што ће омогућити правовремену интервенцију. Та правовремена превентивна интервенција, која обезбеђује субстанцијално смањење ризика од болести, мора започети практично на почетку живота, јер је ефекат интервенције на ризик од болести у одраслом животног добу релативно мали.

Роузова теорема и превентивни парадокс представљају следећи важан концепт чија је суштина давање предности популационом приступу превенцији у односу на стратегије високог ризика. Према Роузовој теореме „изложеност великог броја људи малом ризику може довести до много више оболелих него изложеност малог броја људи високом ризику“, а Роузов превентивни парадокс подразумева да „превентивна мера која доноси велику добит заједници пружа мало користи сваком њеном појединачном члану“. Значај популационог приступа у превенцији и контроли ХНБ показан је у многим студијама.

Имплементација превентивних програма у једној земљи зависи од великог броја фактора и одвија се на различитим нивоима.

Главни правци и трајекторије обухватају:

1. Усвајање здравих стилова живота, кроз превенцију у дечјем узрасту која би била део школског програма и подстицајне активности, као што су здрава исхрана и спортске активности;

2. Едукацију лекара и здравствених радника, кроз оснаживање превенције у курикулумима у школама и на факултетима у додипломској настави, и савладавање превентивних вештина кроз здравствене специјализације и континуирану медицинску едукацију;

3. Присуство и ангажовање лекара у заједници и превентивних центара у домовима здравља;

4. Јачање система надзора над приоритетним болестима и факторима ризика, кроз интеграцију квалитетних података из различитих извора, стратегије и акционе планове засноване на доказима, лабораторијску подршку епидемиолошком надзору над заразним болестима;

5. Процена ефективности и ефикасности превентивних интервенција, кроз континуиране анализе и евалуације, и имплементација најефективнијих и најисплативијих интервенција;

6. Здравствена политика на државном нивоу, кроз благовремено доношење одговарајућих закона и контролу њиховог спровођења, производњу, промет и доступност здраве хране (производи са ниском количином шећера, масти, адитива...), безбедност у здравству, интерсекторску сарадњу (здравље, екологија, образовање, медији) и повезивање и сарадњу са врхунским превентивним институцијама у свету;

7. Истраживања у области превенције, кроз популационе студије, молекуларно-епидемиолошке студије, проучавање нових болести, резистенције микроорганизама и имплементације резултата из области нутригеномике и нутригенетике у сврху превенције.

Уз напомену будућих праваца развоја ове области, морам такође да изразим спремност стручне и научне превентивне заједнице у нашој земљи, укључујући и Институт за епидемиологију Медицинског факултета Универзитета у Београду, на коме сам поникла, да изазове будућности прихвате и њима се озбиљно баве.